

4. Miguelez Ernest, Moreno Rosina, Artis Manuel. Does social capital reinforce technological inputs in the creation of knowledge? Evidence from the Spanish regions. IAREG (Intangible Assets and Regional Economic Growth) Working Paper 5/10. AQR-IREA, University of Barcelona, October 2009. — 43 p. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.iareg.org/fileadmin/iareg/media/papers/wp5-10_Miguelez_Moreno_Artis.pdf.

5. Рогожин О.Г., Макаренко І.П. Інноваційний соціальний капітал: питання ідентифікації та вимірювання // Демографія та соціальна економіка. – 2013. . — № 2(20). . — С.82. —92.

6. Grazhevska N. Impact of social capital characteristics on the effectiveness of community-based approach to local development / N. Grazhevska, Y. Petrushenko, N. Kostyuchenko // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2013. - № 152. – С.34-39.

7. Журавльова І. В. Емпіричні дослідження формування соціального капіталу на мезорівні / І. В. Журавльова, К. Р. Немашкало // Бізнес Інформ. —2014. — № 9. — С. 65—72.

8. Бова А. Соціальний капітал в Україні: досвід емпіричного / А. Бова // Економічний часопис ХХІ. — 2003. — № 5. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті: <http://soskin.info/ea/2003/5/20030517.html>.

9. Терон І.В. Сутність та властивості соціального капіталу в контексті відтворення робочої сили (методологічні аспекти дослідницької програми) / І.В. Терон // Продуктивні сили і регіональна економіка: [зб. наук. праць]: у 2 ч. — К.: РВПС України НАН України, 2008. Ч. 2. — 2008. — С. 357–362.

10. Терон І.В. Методична схема регіонального аналізу розвитку соціального капіталу / І.В.Терон // Стратегія розвитку України. Науковий журнал. Серія: Економіка, соціологія, право. — 2011. — № 2. — С.200—206.

11. Терон І.В. Моделювання формування продуктивного соціального капіталу на ринку праці // Стан і перспективи розвитку соціальної відповідальності економічних суб'єктів в сучасному світі : матеріали МНПК (21-22 листопада 2013 р.) / Відповідальний редактор Євтушенко В.А. — Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2013. . — С.300—302.

Рецензент – д.е.н., професор Махмудов Х. З.

УДК: 330.342:167

СКЛАДОВІ ВИРОБНИЧО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГАЛУЗІ РИСІВНИЦТВА ТА УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ЯК ЧИННИКОМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Уманська В.В., аспірант

Херсонський державний аграрний університет

Визначено особливості виробничо-ресурсного потенціалу галузі рисівництва, його складу та структури. Виявлено чинники та проблеми ефективного використання та ресурсозбереження. Обґрунтовано чинники та критерії їх оцінки. Визначено напрями удосконалення структури виробничо-ресурсного потенціалу на засадах державної підтримки з метою забезпечення конкурентоспроможності галузі.

***Ключові слова:** рисівництво, галузь, виробничо-ресурсний потенціал, структура, використання, ресурсозбереження, ефективність, чинники, конкурентоспроможність, управління, державна підтримка.*

Постановка проблеми. Для сучасної аграрної сфери економіки України актуальними є створення умов для розвитку економічно ефективних ви-

робництв і підвищення конкурентоспроможності продовольчої продукції, активізації реального інвестування та подолання тенденції росту зносу активної частини основних фондів, особливо у зрошуваному землеробстві та рисівництві за допомогою нарощування нагромаджень і амортизаційних коштів, поліпшення галузевої і технологічної структури капіталовкладень. Сучасним процесам відтворення виробничо-ресурсного потенціалу у названих галузях притаманні закономірності і особливості, які обумовлені передусім переходом економіки на ринкові засади господарювання і, відповідно, на інтенсивний та інноваційний шлях розвитку.

Реалізація тенденцій ринкової трансформації структури відтворення й інноваційно-інвестиційного забезпечення виробництва взаємообумовлені і спрямовані на підвищення рівня використання виробничо-ресурсного потенціалу суб'єктів господарювання. Отже, важливим чинником реструктуризації галузі рисівництва на інноваційних засадах є ефективне використання власних потенційних можливостей, підвищення продуктивності виробничих ресурсів як важливої складової збільшення обсягів виробництва, підвищення якості та конкурентоспроможності готової продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення різноманітних аспектів розвитку та удосконалення економічного, виробничого і ресурсного потенціалу агросфери знайшло своє відображення в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: В. Андрійчука, М. Гладія, В. Гаркавого, І.Меґедіна, Г.Підлісецького, П.Саблука, О.Ульянченка, О. Федодіна, М.Федорова. Відносно галузі рисівництва таких досліджень менше. В основному, вони представлені публікаціями науковців Херсонської області як основного регіону зрошення та вирощування рису у країні Р. Вожегової, В.Дудченка, Р.Морозова. Подальших досліджень потребують питання оцінки виробничо-ресурсного потенціалу галузі, управління його використанням з метою ресурсозбереження, підвищення ефективності та конкурентоспроможності рисівництва.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей виробничо-ресурсного потенціалу галузі рисівництва, його складу, структури та виявлення чинників, проблем ефективного використання та ресурсозбереження.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день у країнах з розвинутою ринковою економікою нагромаджено позитивний досвід економічного регулювання процесів природокористування, ефективного використання виробничо-ресурсного потенціалу, а також його інтенсифікації з урахуванням вимог ресурсощадності. В Україні вирішення проблем всебічної ринкової оцінки виробничо-ресурсного потенціалу, ресурсозбереження перебуває в початковій стадії. У зв'язку з цим надзвичайно актуальною є питання пошуку резервів підвищення ефективності використання ресурсно-виробничого потенціалу галузі рисівництва з урахуванням перспектив економічних реформ в країні щодо сільських територій, де розміщуються її виробництва.

Під виробничо-ресурсним потенціалом галузі рисівництва розуміється організована сукупність виробничих ресурсів, що структурно і функціонально пов'язані між собою в процесі виробництва продукції. Виробничо-ресурсний потенціал визначає єдність ресурсів, які використовуються у рисівництві, зумовлює основу його організаційних форм, структурні особливості та комплексність в управлінні використанням. Через показники їх використання і масштаби залучення у виробництво визначаються зв'язки між окремими виробничими системами і підсистемами виробництва і споживання продукції.

Як структурні компоненти ресурсного потенціалу рисівницької галузі варто виділити: природно-ресурсний, матеріально-технічний, фінансовий, трудовий, інноваційний та інформаційний потенціали. Формування виробничо-ресурсного потенціалу включає визначення найбільш ефективних масштабів її функціонування за обов'язкового виконання виробничих програм [1, с. 45]. При цьому слід зазначити, що одного і того ж обсягу виробництва продукції можна досягти за різного поєднання ресурсів, які використовуються у діяльності тих або інших суб'єктів господарювання. Можуть мати місце більш фондомісткий, трудомісткий або інноваційний варіанти ресурсокористування. Тому необхідно враховувати ефективність виробничо-ресурсного потенціалу підприємств. Під нею розуміється максимальний обсяг одержання продукції з одиниці ресурсів, які за їх спільного використання забезпечують його за цикл відтворення.

Ефективне використання виробничого потенціалу рисівництва залежить від функціонування механізму управління ним. Під механізмом управління виробничим потенціалом розуміється сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, спрямованих на досягнення ефективності його використання. Ефективність управління залежить від ступеня забезпечення інформацією про стан навколишнього середовища і його зміни, про функціонування самої галузі, тобто про її внутрішні умови. Інформаційні ресурси є, по-суті, тією основою, на якій ґрунтуються управлінські рішення. Організація інформаційної діяльності значною мірою залежить від бізнес-процесів діяльності, розмірів та рівнів організації виробництва, управління тощо.

Важливе значення для оцінки рівня використання виробничо-ресурсного потенціалу і його впливу на ефективність рисівництва є визначення глибини деталізації цілей. Деталізація повинна проводитися до тієї межі, доки не буде досягнуто відповідного рівня заходів. У такому випадку отримується набір числових значень конкретних показників. По-суті, ці значення будуть обсягами ресурсів, котрі необхідні для досягнення головної мети [3, с. 95]. Важливою вимогою до методів оцінки ефективності виробництва та використання виробничо-ресурсного потенціалу є виявлення дієвості факторів інтенсивного та екстенсивного розвитку. Як відомо, інтенсивна форма розширеного відтворення є форма, при якій темпи зростання показників, які характеризують результати виробництва, випереджують темпи зростання витрат на їх досягнення, а індикатор, який характеризує їх співвідношення, буде визначати рівень інтенсифікації виробництва.

Інтенсифікація виробництва вимагає відповідних затрат і додаткового залучення у виробництво відповідних ресурсів. У таких випадках залучення додаткових ресурсів як локальний прояв екстенсивності є необхідною умовою для підвищення інтенсифікації розвитку виробництва в цілому. У цьому разі виникають питання щодо конкретних витрат і конкретних ланок виробництва, в яких повинні бути збільшені обсяги використання ресурсів для забезпечення, у кінцевому підсумку, максимального для заданого виробництва рівня інтенсифікації. Отже, при обґрунтуванні управлінських рішень щодо підвищення рівня інтенсифікації використання виробничо-ресурсного потенціалу повинен витримуватись напрямок на забезпечення зменшення матеріало-, фондо- та трудомісткості виробництва рису. Однак, збільшення будь-якого з цих параметрів не повинно сприйматись як зниження рівня інтенсифікації та ефективності виробництва в цілому, оскільки є багато виробничих ситуацій, коли підвищення витрат одного виду ресурсів є необхідною умовою для зниження витрат інших ресурсів.

Таким чином, виробничо-ресурсний потенціал агроформувань галузі рисівництва характеризується структурою необхідних і доступних ресурсів залежно від масштабів, технологій діяльності, місцезнаходження. Його особливістю є значна питома вага енергетичних та водних ресурсів, ефективний розвиток визначається системою прийняття управлінських рішень щодо виробничо-ресурсного забезпечення розробки та виконання ресурсних стратегій, оптимальним співвідношенням ресурсів для досягнення визначених цілей розвитку [4, с. 167]. Значення та вплив ресурсів на ефективність функціонування рисівництва як галузі визначається роллю, яку відіграє ресурс для досягнення цілей господарювання, можливостями його заміни, рівнем впливу ціни на окремі ресурси. Вони оцінюються системою показників, що характеризують ефективність використання ресурсів та визначають їх вплив на кінцеві результати діяльності.

Так, ефективність використання матеріально-технічних ресурсів можна визначити через показники ресурсомісткості, фондівіддачі, частки відходів. Ефективність використання трудових ресурсів оцінюються за допомогою показників продуктивності праці, вартості продукції, прибутку на одного працівника, частки приросту продукції за рахунок збільшення продуктивності праці. Показниками ефективності використання фінансово-інвестиційних ресурсів можуть слугувати прибуток, рентабельність, частка власного капіталу, ліквідність, платоспроможність, обсяги інвестицій.

Ефективність використання енергетичних ресурсів потребує визначення показників енергоємності, енергооснащеності, рівня втрат. Визначити ефективність використання інноваційних ресурсів можна за допомогою показників впровадження нових технологій, вартості сортоселекційних розробок тощо [5, с. 8]. Для визначення ефективності використання інформаційних ресурсів можна скористатись такими показниками, як рівень інформаційної підтримки діяльності, рівень інформаційного оновлення, рівень доступу працівників до інформації, що безпосередньо стосується їх діяльності.

На сьогодні важливим є визначення оптимальної структури виробничих ресурсів, що забезпечують ефективну діяльність та значно полегшують пошук основних шляхів поліпшення використання виробничо-ресурсного потенціалу в умовах зростаючої конкуренції не тільки на рівні країни, але і світових аграрних ринків. Воно ґрунтується, переважно, на ресурсних стратегіях. У даний час концепція забезпечення виробничо-ресурсним потенціалом суб'єктів господарювання набула широкого розвитку. Зараз науковці звертають увагу не тільки на наявність в них виробничої складової, але й на трудову, інноваційну та інформаційну складові. Забезпечення виробничо-ресурсним потенціалом є однією із найважливіших умов для досягнення цілей рисівництва. Воно характеризується наступним: величиною ресурсів, - як залучених, так і власних та підготовлених до використання у виробництві; можливістю кадрів використовувати ресурси; конкурентними перевагами рисівницьких агроформувань відносно суб'єктів інших сфер діяльності.

Вивчення виробничо-ресурсного забезпечення рисівництва є однією з необхідних передумов формування альтернативних ресурсних стратегій його функціонування та розвитку. Недостатня забезпеченість ресурсами, особливо фінансовими, інвестиційними, енергетичними та водними, стала однією із головних причин того, що протягом тривалого періоду не забезпечується розширене відтворення галузі. Це, у свою чергу, призвело до руйнування створеної у минулому матеріально-технічної бази внаслідок підвищення рівня зносу наявних основних засобів із-за неможливості їх своєчасної заміни.

Для успішного розвитку рисівництва у перспективі необхідно забезпечити його відповідними водними, енергетичними ресурсами, урожайними сортами культури рису і створити умови для їх раціонального використання на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Аграрні підприємства сьогодні не повністю використовують свої можливості для збільшення виробництва рисівницької продукції і поліпшення її якості [2, с. 65]. При цьому саме виробничі ресурси в багатьох господарствах використовуються не досить ефективно. Можливості галузі рисівництва щодо збільшення виробництва рису тісно пов'язані з вирішенням цієї проблеми.

Як уже зазначалося, важливим питанням конкурентоспроможного розвитку галузі вітчизняного рисівництва є визначення складу її виробничих ресурсів і структури виробничо-ресурсного потенціалу з урахуванням особливостей застосовуваних агротехнологій. При цьому правомірність включення окремого виду ресурсу до складу виробничо-ресурсного потенціалу має базуватись на об'єктивній основі і бути практично доцільною. Для забезпечення ефективного процесу використання виробничо-ресурсного потенціалу при його організації потрібно звертати увагу на сукупність чинників, які впливають на його ефективність. Економічні можливості галузі не можуть визначатися тільки наявністю та співвідношенням матеріальних та нематеріальних ресурсів. В її структурі повинні бути працівники, управлінські кадри,

які були б здатні призвести до дії ці ресурси, забезпечити їх ефективне використання, збереження, охорону та відтворення.

Висновки. Важлива роль у виробничо-ресурсному забезпеченні галузі рисівництва з урахуванням специфіки її відтворення та агротехнологічних процесів належить механізмам та засобам державної підтримки. В умовах погіршення структури та якості природної складової виробничо-ресурсного потенціалу, недостатністю фінансово-інвестиційних ресурсів, які спричинені порушенням екологічної рівноваги, системною кризою фінансів, потрібно здійснювати кардинальні організаційно-економічні зміни у діяльності галузі на засадах впровадження інновацій, ресурсних стратегій забезпечення та підвищення її конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: ідентифікація і мотиви здійснення / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2006. – № 1. – С. 40-54.

2. Березіна Л.М. Виробнича функція та ресурсний потенціал аграрних підприємств / Л.М. Березіна // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Ринкова трансформація економіки АПК. Вип. 31. – Харків: ХНТУСГ, 2006. – С. 64-68.

3. Писаревський І.М. Підвищення ефективності використання ресурсів у плануванні виробничих процесів / І.М. Писаревський // Фінанси України. – 2005. – №10. – С.91-100.

4. Трегобчук В.М. Відтворення та ефективність використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні та практичні аспекти) / Відп. редактор акад. УААН В.М. Трегобчук. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2003. – 259 с.

5. Юрчишин В.В. Розбудова системного державного управління сільським господарством / В.В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 3-17.

Рецензент – д.е.н., професор Мармуль Л. О.

УДК 658.27:631.11

РОЗПОДІЛ КОРИСНОСТІ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: МЕРЕЖЕВИЙ ПІДХІД

Черкасов О. О., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

У статті визначено роль енергозасобів в системі залучення мобільних виробничих основних засобів підприємства. Обґрунтовано необхідність застосування мережевого підходу до аналізу розподілу корисності основних виробничих засобів сільського господарства. Розроблена модель структури системи мобільних основних виробничих засобів сільськогосподарського підприємства у процесі розподілу їх корисності на культури сівозміни. Проведено групування об'єктів системи мобільних виробничих основних засобів сівозміни за кількістю зв'язків.

Ключові слова: енергозасоби, мобільні виробничі основні засоби, мережевий підхід, технологія, корисність, сівозміна

Постановка проблеми. Згідно з теорією створення вартості за витратним принципом, результати операційної діяльності підприємства (“виходи”) формуються за рахунок здійснення певних витрат набору ресурсів (“входів”).